

Lo BONASTRE !

**Jornal de la còla 2016-2017 dels calandriers Aprene 1
Genièr de 2017 - N° 5**

L'editorial de la cap redactriz

Coneissètz l'*Iktsuarpok* ? Es la jòia en çò dels Inuits, que sentissèm en esperant l'arribada d'una persona aimada... Los filipins, per eles, son preses de *Kilig*, la famosa sensacion dels parpalhòls dins lo ventre, quand tomban amoroses. Mas... i a pas unencament l'amor que balha d'alas e d'emocions agradivas. S'escotar de musica vos bota dins un estat segond, parlaretz de *Tarab* en arab. E se l'idèa vos ven de cultivar - volontàriament !- lo vòstre bonur, alara poiètz practicar lo *Gòkotta* coma lo suedés per celebrar la bona umor matinala...Es lo fach de se levar d'ora lo matin per escotar los aucèls..

Lo **Bonur** e lo **Bon astre**, es tot çò que vos desiram per 2017 !!

Vos desiram de vos daissar créisser las envejas, las idèas calugas, l'imaginari, lo rire, e lo vòstre folastre ! D'èsser a l'escota de las femnas salvatjas e dels òmes salvatges que vivon en vosautres, fòra de la civilizacion que los vòl conténer, e de las/los daissar veire lo larg, sortir del temps...

De dialogar amb los esperits dels arbres, dels rius, de la tèrra e de tornar aprene aquel lengatge ancestral e primièr qu'es lo lengatge de la natura...

De profiter dels pichons moments de vida ont s'amaga lo bonur, dins los detalhs, los recantons, las causas minusculas..

De faire çò que fa l'òme dempuèi la nuèch del temps dins totas las culturas e totas las epòcas : convocar a còp de *Gòkotta* o del ritual que vos va plan totes *los Iktsuarpoks*, *los Tarab*, *los kiligs* e totas las energias positivás coma lo farián lo chaman Mongol que comunica amb los esperits de l'estepa per demandar lor proteccion per la novèla annada, lo vièlh occitan que bota de grífol e de vesc per atirar las bonas ondas dins son ostal, lo filosòfa bodista que s'emplega a se connectar a son èsser prigond.

Desnissar lo bonur d'en pertot ont es dins tal mot inspirant espanhòl, anglés, rús que se pòt pas traduire, e qu'exprimís una idèa, una pensada, un vejaire sul mond agradiu e tendre... Dins tal conte, tala istorieta, tal provèrbi plen de bon sens.

Del mondial al local, del social al individual, vos desiram de vos rampelar que l'Uman, dins la diversitat de las culturas qu'a inventadas, es en quista de l'essencial: plan viure! Plan viure amb el meteís, plan viure amb l'alteritat, plan viure amb son environament.

BONA ANNADA 2017 !

Maud MOUREAU

Sabètz perqué fa de ben de s'anar passejar dins la forêt d'aquesta passa ?

Non, i a mièlhs de faire ? Vos o vau contar, coma o faguèri dins Tarn per la celebracion del solstici, lo 21 de decembre.

Fa d'annadas d'aquò quand lo mond èra encara jove, paire Solelh balhèt naissença a las bestiàs e aus vegetaus. Tot anava pel mièlhs. Çaque là arribèt que s'en anèt bufar un còp e sus Tèrra comencèt de faire un fresc daus bèls. Cadun avia paur que tornèsse pas jamai. E los autres après los autres comencèron de s'endormir, fins a son retorn. Desconsolat de los veire aital, lo vent dau Nòrd los informèt que lo solelh tornava ;

aquí vesiam los monts, illuminats. Mantunes se faguèron la promessa de l'esperar. Mas los uns après los autres s'endormissian. [...]

Quand Paire Solelh tornèt demorava pas pus que dos animaús : la pantera e la chòta. Per los mercejar, lor balhèt lo don de veire dins la nuèit. Aus vegetaus, l'agreu, lo sap, lo pin, l'epiceà, lor balhèt lo drèit de gardar lors agulhas e fuèlhas. Los autres, quand vendriá lo vent serián nuds. E eles, de rampelar a cadun que tojorn lo solelh tornariá. (legenda amerindiana).

Alara oblidetz pas, regents e gents ; tant que i a de vida i a d'espèr... E n'anam aver de besonh.

Beneset Combet

L'Epifania en Euròpa

Ua annada que s'acaba dab las hèstas de Nadau e deu Cap d'an, ua navèra que comença dab l'Epifania lo 6 de genièr. En França, de costuma, que s'i minja ua galeta : ua briòcha en lo Sud, ua frangipana en lo Nòrd. Ua hava qu'ei esconuda a l'interior, lo qui la tròba que's hica ua corona : que disem que tiram los Reis.

Mes, tots los país ne celebran pas l'Epifania deu medish biais. Petit torn d'Euròpa en quauques linhas. En Espanha e en Itàlia, lo 6 de genièr qu'ei sinonime de presents. En Espanha, que son los Reis Magues que'us pòrtan aus mainats, pas lo Pairolet. En Itàlia, qu'ei la Befana (ua broisha) qui'us mia aus mei braves. Segon la legenda, los mei bolegaires que reciben carbon.

En Alemanha e aus País Baish, los mainats que's passejan d'ostau en ostau en cantar. Que reciben pastilhas o presents qui auhereishen a organismes caritatius.

En Anglatèrra, las familhas qu'alucan la candela de Nadau peu darrèr còp.

En los país de tradicion ortodòxe com Grècia o Bulgària, lo monde que's banhan dens l'aiga torrada tà cuèlher ua crotz, puish que dançan dens l'aiga tà cauhat's. En Romania, corsas de chivaus que son organizadas après la benediccion de las bèstias. En resumir, quau que sia la façon de la celebrar, l'Epifania que demora ua hèsta a qui'us agrada aus mainats...e aus gormands !

Alavetz, bona annada a tots e bona hami.

Stefania Vaissière

Las resolucions de las bonas

Èra la dintrada, e aqueste matin Lucas èra tardièr. Amb sos parents rotlèron tota la nuèch per tornar a l'ostal e del còp clavar las vacanças de fin d'annada. Dins la veitura parlèron de las bonas resolucions. E aquò lo tafurava. Qué voliá dire « bonas resolucions » ? Semblava un daquòs fòrça important dins lo monde entièr.

S'aviá plan compres, èra una tòca d'aténher cap al 31 de decembre, un objectiu de téner : arrestar o començar quicòm, quicòm que fariá de ben.. Aquò per Lucas èra una mentida generala que sa maire cada annada disiá qu'arrestariá de tubar e capitava pas jamai. Assetat dins la cort, Lucas agachava cadun e soscava... El, Lucas, qué poiriá ensajar d'aver coma resolucions ? Benlèu arrestar de manjar tan de bonbons... mas d'un biais gustatiu, los bonbons èran bon, alara pensava pas que capitariá d'arrestar.

E lo Simon qu'èra sul tobogan, benlèu que poiriá ensajar d'arrestar de dire « paure colhon » a la fin de cada frasa.. mas seriá mens risolièr. O e la regenta ! La regenta poiriá ensajar d'arrestar de cridar totjorn amb la meteissa intonacion « Faanntooonns i aa tròp de bruuuchh !! »... poiriá ensajar d'o cantar, fariá mens petar los timpans... E lo director... Lo cap d'escòla sentissiá lo cafè ! Poiriá ensajar de ne beure mens o de prene de pastilhas de menta ... mas poirián pas mai far de concors d'aprèa quand lor parlava... E i aviá lo Felip, lo jardinièr que lor marchava totjorn suls pès amb sas bòtas gigantas, poiriá far de talhièrs de motricitat per mestrear son còs... mas ensajar d'evitar las bòtas èra un jòc que lor agradava fòrça... E Maria, la dòna de la cantina que mastegava la goma coma una vaca, benlèu la poiriá ensajar d'engolir per de bon o almens de far petar las bulas ... mas bon, seriá pas mai possible de parlar que lo bruch de masticacion èra mai fòrt que las paraulas dels enfants.

A, e anava oblidar Juan, l'animador que jogava totjorn amb lo telefòn... almens poiriá prene un libre, seriá mai util... o los poiriá agachar ..mas poirián pas trichar en jogant al fotbòl. Um... èra sceptic.. Servirián realament aquestas bonas resolucions ? Èra una mentida generala qu'embestiavan los que las prenián e los que las subissián. Çò que consideràvem coma de defaults podián èsser d'oportunitats vertadièras per galejar amassa. E s'embestiar cada primièr de genièr de trapar de resolucions novèlas fasiá pas sens. Deuriá èsser natural e non pas una constrencha. E mai, benlèu deurián èsser de resolucions mai collectivas qu'individualas, per ensajar de melhorar la societat e de portar d'ajuda o d'amor a los que n'avián de besonh... aquò seriá mai frairenal.. Mas per aquò calriá far mai de plaça als autres...

Pr'aquò siá vertadièrament possible... A ! la campana veniá de tindar, Lucas s'anèt recaptar amb lo Simon e sul camin, trapèt dins la pòcha un bonbon. Lo partegèt amb lo copin, aquò èra agradiu d' o far, paure colhon.

Una bona annada a cadun amb de patz, d'amor e de fraternitat.

Julia D.

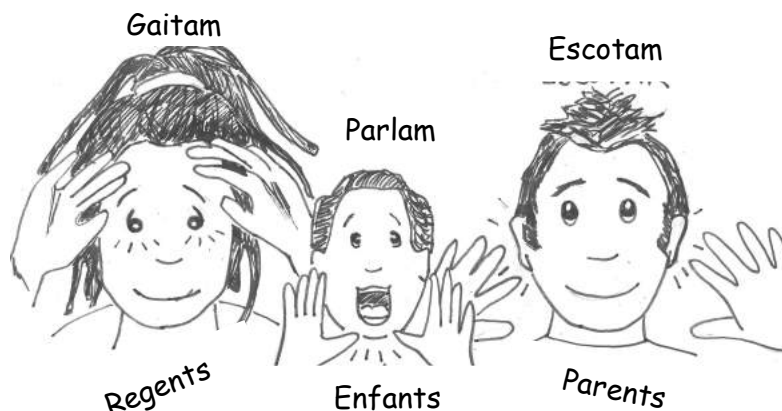
Idèa per la classa

Vos prepausi quicòm que m'agradava fòrça quand èri pichona.

Se sona *Acrostich'* e permet de trabalhar lo poèma d'un biais un pauc diferent e personal, lo podèm siá aprene, siá se'n servir per ne far un amb los mainatges.

Plan sovent lo fasèm a partir del pichon nom, mas aquí vos prepausi una version personala de ma vision de Calandreta.

Coma una pluma virolejant amb lo vent
Alara que d'unes son a far la guèrra
Las paraulas dels mainatges s'entendon
A cada costat de la tèrra.
Ne disèm que sèm de segur
Dins una escòla que se visca
Rendent l'enfant fisanços e liure
En lo menant cap a la vida bèla.
Tu, el e lo monde tot,
Aquò, es a la Calandreta !

Melòdia Leymarie

Illustracion Julià Dupiellet

L'urgéncia de l'exigéncia

Nos cal produire. Plan. Es dins l'accion que vesèm çò que pensam. Es çò meteis dins l'agricultura. Mas val la pena de produire fòrça ? O melhor de far mens, sonque çò que cal per noirir lo còr e l'esperit.

Prendre lo temps de la soscadissa al moment del tot lèu fach. Tornar far plaça a la prigondor sus la pensada artificiala es l'urgéncia uèi.

Dins lo nòstre biais d'intervenir amb los mainatges, dins las nòstras proposicions, nos cal bastir amb d'exigéncia. Se jaire al pè d'un arbre, lo cap dins las nívols. S'arrestar de córrer, lo far amb de mainatges per trasmetre lo gost del temps que passa nos pòt ajudar per pas pèrdre de vista l'essencial. La creissença pren de temps.

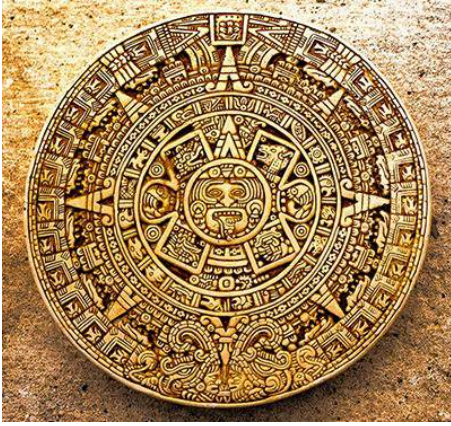
Fàcia al naufragi de la capitada dels escolans dins lors aprendissatges, avèm un ròtle d'emplenar, e pas lo mendre. Cossí far s'avèm pas jamai pres lo temps de nos pausar de questions, d'escambiar sus çò que pòt èstre la nòstra endralha dins lo mestièr, o de çò que vivèm dins las nòstras experiéncias. Alavetz, fasèm de causidas, causissèm l'exigéncia.

Me tròbi fàcia a un constat: lo de veire tròp de mediocritat dins lo nòstre monde. Dins l'arquitectura, dins lo nòstre biais d'èstre amassa, de partejar, dins la nòstra individualitat extrèma de se contentar del void que vesèm pas dins la profusion, e del terrible pels autres dins la violéncia.

Dins l'educacion es çò meteis. Devèm vertadièrament far de causidas que pòdon servir un autre biais de far societat. Avèm alara besonh de formacion. Sèm aquí per aquò.

Fai çò que dises, diga çò que pensas, pensa çò que sès, siá çò que fas.

Virginia Chibau

Torn del mond e de l'istòria del temps que passa...

Pichòta descolonizacion de nòstres imaginaris...

La nuèit del 31 de decembre passat, avèm festejat lo passatge a l'annada 2017 dins lo calendèr solar gregorian que comença amb la naissença de Jèsus Crist e que s'es impausat coma la nòrma internacionala.

Mas en quina annada sèm, dins d'autres calendèrs ?

- Lo 28 de genièr dintrarem dins l'annada del Gal 4714 del **calendèr chinés**, mes en plaça per l'emperaire Jaune "Huangdi" dins l'annada 2637 abans Jèsus-Crist. Es un calendèr luni-solar.
- Lo primièr de genièr de 2017 correspond al 12 Dey (Yekshanbeh) 1395 del **calendèr persan** que debuta amb l'egire (exili dels companhons de Mahomet cap a Meca).
- Dins lo calendèr **civil indian**, que comença en 78 ap J-C amb l'èra Saka, dintram dins l'annada 1939. Lo punt de partença del calendèr es l'installacion de las primièras tribus Indo-Scythe saka sul territòri indian.
- Lo 11 de setembre passat, sèm dintrats dins l'annada 2009 del calendèr etiopian que debuta 8 ans aprèp lo calendèr gregorian amb « l'incarnacion » de Jèsus.

- Lo « 4 ahau 8 cumuk », 11 d'agost de 3114 av J-C, correspond a l'annada 0 del « **compte long** » **Maya**, annada de la creacion del mond. En 2017, seriam donc en l'an 5128 Maya !
- Lo 14 vendemiaire an II (5 d'octobre de 1793), los revolucionaris franceses de la Convencion establiguèron lo començament de l'èra republicana e causiguèron la data de la proclamacion de la Republica, lo 1er vendemiaire an I (22 de setembre de 1792) coma debuta del calendèr. Çò que fa que l'annada 2017 seriá l'annada 225 dins lo calendèr republican se lo Napoleon l'aviá pas abolit.

Lunar, solar, o luni-solar, los calendèrs demòran una convencion umana. I a pas a dire, lo temps es una **invencion culturala...**

Alara, coma lo diria tan plan Montaigne :

*« Esope, aqueste grand cabord, vegèt son mèstre que pissava tot en passejant.
Puèi que encara ? çò diguèt, nos calriá cagar tot en córrer?
Docegèm lo temps, ne nos demòra encara un fum de vagant e de mal emplegat »*

Maud MOUREAU

Conte del Orient-Mejan

Cadun pòrta sa vision del mond.

Un còp èra, un òme vièlh assetat a la dintrada d'una vila d'Orient-Mejan. Un òme jove se sarrèt e li diguèt :

- Soi pas jamai vengut aquí. Cossí son las gents que vivon dins aquesta vila ? L'òme vièlh li respondèt per una question :

- Cossí èran las gents dins la vila d'ont venes ?

- Egoïstas e marrits. Es la rason qu'èri plan content de partir, diguèt l'òme jove.

Lo vièlh respondèt : traparàs las quitas personas aquí.

Un pauc mai tard, un autre òme jove se sarrèt e li pausèt exactament la meteissa question.

- Veni d'arribar dins la region. Cossí son las gents que vivon dins aquesta vila ?

L'òme vièlh respondèt çò meteiss :

- Diga-me, mon dròlle, cossí èran las gents dins la vila d'ont venes ?

- Èran bons e aculhents, onèstes, i aviái d'amics bons. Aguèri fòrça dificultats de los daissar, respondèt l'òme jove.

-Traparàs los meteisses aquí, respondèt l'òme vièlh.

Un mercadièr que fasiá beure sos camèls pas tròp luènh aviá ausit las doas discutidas. Tre que lo segond òme jove foguèt luènh, s'adreicèt al vièlh sus un ton de repròchi :

- Cossí pòdes balhar doas respensas completament diferentas a la meteissa question pausada per doas personas ?

- Lo que dobrís son còr càmbia tanben son agach suls autres, respondèt lo vièlh. Cadun pòrta son univèrs dins son còr.

Clara BOUR

Cultura locala e universalitat

A nòstra batejada, la còla èra amassa sus l'empont, al entorn de Claudi Alranq, nòstre Pairin. Lo public, coma nosautres, èra pivelat per son intervencion.

A un moment, contèt qu'aprèp mantun rencontre, tornèt dins son país de Pesenàs amb son petaçon, fach de causas de res. Pausèt son petaçon dins un ermàs.

Agachèt fins a la primièra poncha de l'ermàs, fins a la ciutat. Aquesta ciutat que gerís lo territòri, lo poder. Mas èra conscient que tròp de ciutat mena la guèrra.

Agachèt fins a la segonda poncha de l'ermàs, fins al sacrat. Lo sacrat qu'ajuda l'òme a se confrontar a la mòrt. Mas èra conscient que tròp de sacrat mena l'inquisicion.

Fin finala, agachèt fins a la darrièra poncha de l'ermàs, fins a la natura. Aqueste contacte que permet d'èsser en ligam amb nòstra tèrra, amb nòstras rasigas. Mas èra conscient que tròp de natura fa tornar salvatge.

Vaquí cossí en equilibre entre los tres pòls, ancorèt plan sos pès dins lo sòl amb son petaçon, fach de causas de res. Sa curiositat a questionar las autras culturas, son caminament de cercaire e de comedian, li fa viure e partejar sa cultura locala amb de valors universalas, dubèrta sul mond.

Vertat, me pensi, res s'opausa pas a se sentir lengadocian, occitan, francés, europenc, ciutadan del monde. Caduna a son nivèl, aquestas riquesas se van ajustar o addicionar.

Donc, mercé Pairin, per aquestas paraulas poèticas, emplenadas d'umilitat e de sapiéncia que nos acompanyaràn pendent aquesta novèla annada 2017 e segurament mai luènh encara. Coma de granas que grelharàn a la prima...

Elena WEISSLINGER

Un pichon res

Un momenton de classa es de còps mai instructiu qu'un an de formacion teorica. E se la riquesa de la formacion Aprene 1 teniá pas que dins tot aqueles « pichons res » de vida de classa ? E se la formacion, èra pas finalament los mainatges que la nos balhan ?

Aquel, plen de jòia de menar a la taula de descobèrta son present de Nadal a partejar ; o aquela pichòta de cicle 1, pès pluma mas caractèr plan marcat, que vòl montar suls genolhs per èsser a la nautor ; aquela altra del meteis atge que, pendent un cors de cicle 3 sul navegador Laperouse, se meravilha davant lo dessenh del « batèu pirata » e, tota contenta d'aver comprés quicòm, s'escriu : « A òc, l'apèro, siás venguda a l'apèro amb papà e mamà ! »

Cada jorn, lors reflexions e de còps lor coratge nos tòca o nos torna botar en question. « Se pòt botar un nenon dins lo ventre, mas dos, es possible ? » Bona question.

De còps, d'unas an fòrça mai de coratge qu'un adulte. Qué dire d'aquel que deu, apuèi una operacion dels pès, tornar aprene a marchar ? O d'aquel, tocat de surditat, urós perque se va far operar ?

Vos prepausi, per aquela novèla annada, de torna trapar la vòstra arma d'enfant e l'inocència, lo coratge, las reflexions sens coa nimai cap e las bestiesas que l'acompanhan. Dins pauc de temps, carnaval serà. Al diable los problèmas d'adultes !!!

Simon BRÄNDLI BARBANÇA

Bonjorn familia de lenga : Ongria e India

La cançon

Divendres lo 6 de Genier de 2017, Petya un amic ongrès intervenguèt dins la classa de Pèire Raymond, (Calandreta de Vernhat, Orlhac) per far la presentacion de son país: Ongria. Queu moment Petya ensenhet un pitchon cançon.

Era un moment agredeable ! Los mainatges capiteran plan de tornar dire e cantar quela cançon.

Om nahmo Narayana (messatge de patz en *sanskrit*, Indian) a totes per l'annada que ven.

*Bóbita, Bóbita, jàtszik
Szàrnyat igèz a malacnak*

*Ràül, igér neki csókot,
Röpteti és kikacagja.*

*Bóbita, Bóbita, táncol,
Körben az angyalok ülnek
Béka hadak fuvoláznak,
Sáska hadak hegedülnek*

*Bóbita, Bóbita, juga
Lança un sòrt au gorreton per lo aver
de las alas
Sieta dejos e lo promet un poton
Que lo fai s'envolar e rigola.*

*Bóbita, Bóbita, dança
Angels sietan alentorn
Una arma de galhudas jugan flauta
Una arma de cigalas jugan violon.*

Samira P.

D'escotar

Vos presentí Alidé Sans, una artista qu'a lo coratge de cantar en aranés (una varianta del gascon) que se parla dins Val d'Aran, en Espanha. A l'ora d'ara a publicat sonque un disc (*Eth paradís ei en tu*) amb dotze cançons de composicion pròpia e una cançon tradicionala represa. Sas cançons son plenas d'energia, de sentiments e de reflexions sus la vida. De segur que serà una bona descobèrta per las vòstras aurelhas e lo vòstre còr!!

Coma exemple, vaquí lo tèxte de la cançon *Audèths*:

*Aci que sò, seiguda en mèn fautulh mentre les veigui volar.
M'ei igual a on vagen a parar, vieràn de nets a dromir.*

Eth mèn cap, eth milhor des nins que jamès agen pogut trapar.

Era patz que tant demane tanta gent, de còp, semble qu'a arribat.

*Tan lèu è vist que non me pogui equivocar,
que vire eth mon igual qu'es nòsti caps.*

*Cada vèrs un audèth, cada audèth hèt un vèrs,
laguens des nòsti caps!*

*Coma era aigua que s'escor e non demane qué i aurà mès enlà.
De nau voi desvelhar en un prat e sense ròba e a plaser, caminar.*

*Formen part deth mèn entorn es ores que hí a pèrder damb tu.
Eth temps non pare d'auançar e auem es uassi banhats ena pòur
de qu'un bon dia acabe tot!*

Acabe tot...

Laguens des nòsti caps!

Eth sòn cant, eth major plaser que jamès aja pogut trapar!

Eth mèn cap, eth milhor des nins que jamès agen pogut trapar!

Jesús Izquierdo Pérez

Lo Lotò...

Lo mòt lotò ven d'un mòt italian «*lotto*» que vòl dire lòt. Es un italian Benedetto Gentile qu' a inventat lo jòc en rapòrt ambé lo renovèlament dei membres municipaus dins sa vila. Es en 1539 que lo jòc arribèt en França per Francés Ier. aqueu descobriguèt aquesta practica temps de sei campanas en Itàlia e decidiguèt de l'implantar en França per l'economia dau país.

Lo sabietz? Segon lei regions de França, lo lotò se sona autrament :

Es la **Quina** en Cantal e Avairon

Es lo **lotò** per Rose-Aups, Provença, Ionna, Aude, Lengadòc Rosselhon, Soïsse, Gironda, Saona e Tarn

Es la **Galina au caça** en Corrèsa

Es lo **Lotò-quina** : Picardia e Nord pas de calais.

L'enonciacion dei numeròs es sovent acompanhada d'un jòc de mòt ò una frasa amusanta, vaicí quauqueis exemples :

Lo 4	La cadiera	Lo 30	En Tirol (cf a la vila de Trenta)
Lo 5	La man plena	Lo 33	Li gibossons (boçuts)
Lo 8	La cocorda	Lo 44	Lo caraca
Lo 13	Lo gibós e son baston	Lo 51	Lo pastagà
Lo 11	Li cambas dau tiraire	Lo 89	La mameta
Lo 20	Qu'es pas d'aiga ?	Lo 90	Lo papet

Elodia COUDERT

Lo Bonastre, jornal a gratis
D'escampar pas per carrièra
Responsable de publicacion : Patrici Baccou
Cap redactritz : Maud Moureau
Mesa en pagina : Melòdia Leymarie

Establiment APRENE
MVA boïta de letras n°116
15, carrièra del General Margueritte
34500 Besièrs

Tel. 04 67 28 75 36
www.aprene.org